

ДЕРЖАВНІ ФІНАНСИ
PUBLIC FINANCE

УДК 336.225:004

doi: <https://doi.org/10.15330/apred.2.22.54-61>

Савченко В.В.

**МЕХАНІЗМ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ
ТА ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ**

Національний університет «Чернігівська політехніка»,
кафедра менеджменту та адміністрування,
вул. Шевченка, 95, м. Чернігів,
14030, Україна,
тел.: +380 96 858 24 64
e-mail: sav_cn@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8378-4984>

Анотація. Мета статті – удосконалити існуючі теоретико-прикладні положення реалізації механізму цифрової трансформації податкової системи в умовах макроекономічної нестабільності та загроз фінансовій безпеці.

У статті розглянуто теоретико-прикладні аспекти формування механізму цифрової трансформації податкової системи в умовах нестабільності макроекономічного середовища. Визначено сутність фінансової безпеки держави та роль податкової безпеки у зменшенні впливу ризиків макроекономічної нестабільності. Обґрунтовано доцільність використання цифрових технологій у податковому адмініструванні та функціонування податкових установ. Розглянуто етапи податкової цифровізації, основні технологічні ініціативи та отримані результати за період 2000-2025 рр. Обґрунтовано вплив механізму цифрової трансформації на ключові функції податкової системи та діяльність окремих установ в контексті таких напрямків, як податковий аналіз, контроль, прийняття управлінських рішень і планування податкового процесу. Розглянуто вплив цифровізації на аналітичну складову процесу податкового регулювання. Обґрунтовано, що цифрові інструменти в діяльності податкових органів мають стратегічний характер, забезпечують аналітичну глибину і прогностичність впливу, що має пріоритетне значення в умовах загроз фінансовій безпеці національної економіки та, зокрема, системі фінансових відносин. Розглянуто основні цифрові платформи, що використовуються у вітчизняній податковій системі для взаємодії податкових органів та суб'єктів підприємницької діяльності. Обґрунтовано важливість розробки механізму цифрової трансформації податкової системи, структура якого складається із цифрової платформи, організаційних змін і рішень, нормативно-правових інструментів, ціннісно-культурних змін. Визначено результати впливу механізму цифрової трансформації податкової системи на процес оподаткування. Розглянуто структуру впливу механізму цифрової трансформації на стан розвитку податкової системи на функціонування її окремих складових. Визначено критерії оцінювання впливу механізму цифрової трансформації на функціонування податкової системи.

Ключові слова: податкова система, податкове адміністрування, механізм, цифровізація, цифрова трансформація, фінансова безпека.

Savchenok V.V.

**THE MECHANISM OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE TAX SYSTEM
AND ITS ROLE IN FORMING FINANCIAL SECURITY**

Chernihiv Polytechnic National University,

Department of Management and Administration,
Shevchenko St., 95, Chernihiv,
14030, Ukraine,
тел.: +380 96 858 24 64
e-mail: sav_cn@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8378-4984>

Abstract. The article considers the theoretical and applied aspects of the formation of a mechanism for the digital transformation of the tax system in conditions of macroeconomic instability. It has been determined the essence of the state's financial security and the role of tax security in reducing the impact of macroeconomic instability risks. The feasibility of using digital technologies in tax administration and the functioning of tax institutions has been substantiated. It has been considered the stages of tax digitalization, the main technological initiatives and the results obtained for the period 2000-2025. It has been substantiated the impact of the digital transformation mechanism on the key functions of the tax system and the activities of individual institutions in the context of such areas as tax analysis, control, making management decisions and planning the tax process. The impact of digitalization on the analytical component of the tax regulation process has been considered. It has been substantiated that digital tools in the activities of tax authorities are strategic in nature, provide analytical depth and predictive influence, which is of priority importance in conditions of threats to the financial security of the national economy and, in particular, the system of financial relations. The main digital platforms used in the domestic tax system for the interaction of tax authorities and business entities have been considered. The importance of developing a mechanism for the digital transformation of the tax system has been substantiated, the structure of which consists of a digital platform, organizational changes and decisions, regulatory and legal instruments, value and cultural changes. The results of the impact of the mechanism for the digital transformation of the tax system on the taxation process have been determined. It has been considered the structure of the impact of the mechanism for the digital transformation on the state of development of the tax system on the functioning of its individual components. The criteria for assessing the impact of the mechanism for the digital transformation on the functioning of the tax system have been determined.

Key words: tax system, tax administration, mechanism, digitalization, digital transformation, financial security.

Вступ. Останнім часом цифрові технології охопили більшість пріоритетних сфер як господарської діяльності, так і державного управління. Це безпосередньо знаходить відображення і у функціонуванні податкової системи та окремих інституцій, що входять до її складу. Традиційні методи прийняття рішень, формування комунікацій з учасниками податкового процесу втрачають свою ефективність, натомість цифрові технології формують новий базис податкового адміністрування та реалізації державою фіскальної функції. Цифрова трансформація податкової системи в сучасних умовах є одним із напрямків модернізації державного управління, що зумовлене прагненням податкових органів підвищити ефективність податкового контролю, знизити витрати адміністрування та створити сприятливі умови для добросовісного дотримання норм податкового регулювання з боку платників податків. Відповідно актуальність дослідження механізму цифрової трансформації податкової системи визначається кардинальними змінами у характері економічних відносин, що пов'язане зі становленням цифрової економіки, появою нових підходів до оподаткування та вимог до дотримання податкового законодавства.

Питання розвитку податкової системи за сучасних умов активно розглядаються багатьма вітчизняними дослідниками. Доцільно відзначити науковий внесок таких вчених, як Ю. Палютін [1], А. Цюцяк [2], Ю. Андросюк [3], О. Пілат [4], С. Криниця [5], Л. Сідельникова [6], О. Федорчак [7] та ін. Основними напрямками досліджень є впровадження зарубіжного досвіду цифровізації податкової системи, перспективи,

ризиків та переваги цифрових технологій у податковому адмініструванні, вплив цифровізації на ефективність функціонування податкової системи.

Проте загрози фінансовій безпеці, ризики ведення господарської діяльності, а з іншого боку, активний розвиток цифрових технологій та їх поширення у всіх економічних сферах актуалізує важливість розробки нових науково-прикладних підходів та удосконалення існуючих теоретичних положень цифровізації податкової системи.

Постановка завдання. Метою статті є удосконалення існуючих теоретико-прикладних положень реалізації механізму цифрової трансформації податкової системи в умовах макроекономічної нестабільності та загроз фінансовій безпеці.

Серед основних методів дослідження варто виокремити наступні: системно-структурний, ретроспективний, систематизація, аналіз, синтез, класифікація.

Результати. Важливим елементом економічної безпеки держави є фінансова безпека, яка включає в себе такі складові:

1. Безпека державного бюджету.
2. Податкова безпека.
3. Безпека системи грошового обігу.
4. Безпека грошово-кредитної системи.
5. Безпека муніципальних фінансів.

Окремої уваги заслуговує податкова безпека держави, оскільки збільшення податкових надходжень до бюджету створює матеріальну можливість для здійснення економічної ролі держави. Водночас час, досягнутий внаслідок економічного регулювання, прискорення розвитку та зростання прибутковості виробництва, дозволяє державі отримати більше коштів.

Проте податки відіграють не лише роль одного з основних чинників формування державного та місцевих бюджетів. Ефективне функціонування податкової системи держави забезпечує перерозподіл фінансових ресурсів з виробничої сфери в соціальний розвиток. Відбувається перерозподіл доходів громадян згідно з напрямками і цілями реалізації соціальних, економічних, науково-технічних програм короткострокового та довгострокового розвитку. Податки виступають фактором впливу на підприємницьку активність та, відповідно, розвиток сфер економічної діяльності.

Цифрові технології, а саме великі дані, штучний інтелект, хмарні обчислення, блокчейн та цифрові платформи, дозволяють органам податкового регулювання адаптуватися до змін, забезпечувати чітку взаємодію із платниками податків, ефективно здійснювати аналітику податкового процесу та відповідні розрахунки. Якщо раніше управлінські рішення багато в чому ґрунтувалися на досвіді керівників та обмежених обсягах інформації, то сьогодні на перший план виходить аналітика даних. Сучасні цифрові інструменти дозволяють збирати, обробляти та аналізувати величезні масиви інформації в режимі реального часу. Це дає можливість виявляти приховані закономірності, оцінювати ефективність податкового процесу та приймати обґрунтовані стратегічні та оперативні рішення в умовах ризику та загроз фінансовій безпеці. В результаті управління стає більш прозорим, раціональним та орієнтованим на довгострокові цілі. Впровадження цифрових рішень сприяє автоматизації рутинних операцій, скорочення витрат, підвищення швидкості виконання процесів та зниження ймовірності помилок.

Впровадження цифрових технологій в діяльність органів податкового контролю відбувалось у декілька етапів, що пов'язане із розвитком системи нормативно-правового регулювання та становленням відповідного потенціалу державного управління фінансовою діяльністю. Еволюція розвитку цифровізації податкової системи надана в табл. 1.

Таблиця 1

Етапи цифровізації податкової системи України

Table 1

Stages of the Digitalization of Ukraine's Tax System

Період	Впроваджені ініціативи	Технологічні зміни	Отриманий результат
2000-2005	Створення базової ІТ-інфраструктури	Використання баз даних, електронної звітності	Автоматизація обліку платників податків
2006-2015	Впровадження електронного документообігу	Впровадження електронного підпису	Зниження адміністративних витрат
2015-2025	Впровадження штучного інтелекту	Використання цифрових платформ	Предиктивна аналітика та контроль

Джерело: сформовано автором на основі [3-7]

Таким чином, цифрова трансформація податкової системи виступає багатоаспектним процесом, що забезпечує ефективність процесу державного податкового регулювання в контексті концепції сталого розвитку та адаптації до викликів мінливого навколишнього середовища. Впровадження цифрових технологій в процес податкового адміністрування та регулювання не є тимчасовим трендом, а розглядається як довгострокова стратегічна необхідність. Розуміння сутності цифрової трансформації та її значення дозволяє податковим інституціям як адаптуватися до сучасних викликів, так і активно формувати нові можливості розвитку, використовуючи потенціал цифрових технологій як джерело прогресу і стійкості.

Вплив механізму цифрової трансформації на ключові функції податкової системи та діяльність окремих установ, що забезпечують процес податкового регулювання, надано в табл. 2.

Таблиця 2

Вплив цифрової трансформації на ключові елементи податкового адміністрування

Table 2

The Impact of Digital Transformation on the Key Elements of Tax Administration

Складова податкового адміністрування	Традиційний підхід	Підхід в умовах цифрової трансформації
Податковий аналіз	Періодичний, базується на обмежених даних	Безперервний, використовує великі обсяги інформації та аналітику реального часу
Прийняття управлінських рішень	За ієрархією, бюрократичний підхід	Гнучке, на основі сценарного моделювання
Планування податкового процесу	Довгострокове	Адаптивне, з можливістю коригування
Контроль	Формальний, ретроспективний	Цифровий моніторинг

Джерело: сформовано на основі [8;9]

Згідно з інформацією, наведеною в таблиці 1, можемо зробити висновок про кардинальні зміни змісту та логіки реалізації процесу податкового регулювання та адміністрування. Особливо важливим є вплив цифровізації на аналітичну складову процесу податкового регулювання. Ухвалення управлінських рішень все частіше

ґрунтується на об'єктивних даних. Використання цифрових технологій дозволяє податковим установам аналізувати внутрішнє та зовнішнє середовище, оперативно виявляти загрози та можливості, а також своєчасно коригувати рішення. Таблиця 1 також акцентує увагу на тому, що цифрові інструменти в діяльності податкових органів мають стратегічний характер, забезпечують аналітичну глибину і прогностичність впливу, що має пріоритетне значення в умовах загроз фінансовій безпеці держави. Сучасні технологічні можливості в галузі обробки великих даних, застосування штучного інтелекту та машинного навчання відкривають принципово нові перспективи підвищення якості функціонування податкових органів та створення умов для справедливого та ефективного оподаткування.

Ключові напрями цифровізації вітчизняної податкової системи включають автоматизацію податкового контролю на основі використання технологій великих даних, впровадження електронних онлайн-сервісів для платників податків, впровадження технологій штучного інтелекту для виявлення правопорушень з боку суб'єктів підприємницької діяльності та фізичних осіб, що в комплексі сприяє формуванню єдиної екосистеми податкового регулювання.

Взаємодія податкових органів та суб'єктів підприємницької діяльності в сучасних умовах відбувається шляхом таких цифрових платформ, як:

- сервіс «Пульс» - використовується для оперативної комунікації між податковим органом та платником податків в напрямку звернень і скарг;
- електронний кабінет платника податків – надає доступ до інформації щодо сплачених податків, дозволяє отримувати консультації та звітувати;
- система електронного адміністрування ПДВ та система електронного адміністрування реалізації пального - забезпечують контроль за сплатою ПДВ;
- інформаційно-довідковий ресурс – надає консультативну допомогу щодо податкового регулювання і наявної нормативно-правової бази;
- платформа «InfoTAX» – використовується для інформаційного забезпечення податкового процесу.

- електронний сервіс «Дія» – спрощує податкову взаємодію, зокрема подання звітності та отримання довідок [1]. Механізм цифрової трансформації розглядається нами не лише як спосіб використання цифрових технологій в процесі податкового адміністрування, а в контексті зміни філософії управління податковим процесом, зміною моделі жорсткого податкового контролю на сервісноорієнтований підхід на основі партнерства і взаємної довіри. Структура механізму цифрової трансформації податкової системи відображає взаємозв'язок наступних складових:

- цифрової платформи, що є технологічним базисом для впровадження цифрових рішень;
- організаційних змін і рішень, що стосуються реструктуризації податкових органів, підходів до формування кадрового складу;
- нормативно-правових інструментів, що формують базис для використання цифрових технологій;
- ціннісно-культурних змін, що сприяють переформатуванню відносин між податковими органами й платниками податків.

Використання в процесі реалізації механізму цифрової трансформації таких інструментів, як цифрові платформи і фінансові інформаційні системи забезпечують цілісність податкового регулювання, поєднуючи між собою різних учасників податкового процесу. Таким чином, зазначений механізм охоплює всі ключові аспекти функціонування органів податкового регулювання – від аналізу фінансово-економічного середовища до нормативно-правового регулювання і контролю реалізації рішень.

Ефективність реалізації механізму цифрової трансформації визначається збалансованою взаємодією зазначених компонент та їх взаємним посиленням.

Вплив механізму цифрової трансформації податкової системи на процес оподаткування знаходить прояв у наступних результатах:

- підвищенні якості податкового контролю за рахунок технологій автоматизованої обробки великих даних;
- впровадженні моніторингу господарських операцій, що впливає на зменшення можливостей ухилення від податків;
- зниженні витрат на реалізацію функцій податкового адміністрування, що дозволяє перерозподілити витрати на інші напрямки діяльності податкової системи.

Структура впливу механізму цифрової трансформації на стан розвитку податкової системи на функціонування її окремих складових надано на рис. 1.

Рис. 1. Ефекти механізму цифрової трансформації податкової системи

Fig. 1. Effects of the Digital Transformation Mechanism of the Tax System

Джерело: сформовано автором

Для оцінювання впливу механізму цифрової трансформації на функціонування податкової системи доцільно запровадити систему критеріїв ефективності, що відображають нові підходи в діяльності органів податкового контролю. Критерії оцінювання нами пропонується виокремити у наступні групи:

- критерій економічності: враховує такі показники, як сума витрат на проведення податкового контролю, сума витрат на утримання апарату ревізорів;
- критерій результативності: враховує такі показники, як донараховані податкові кошти та штрафні санкції; сума неефективно використаних коштів;
- критерій дієвості: передбачає врахування таких показників, як сума донарахованих податків до державного бюджету; розмір бюджетних нестач;

- критерій інтенсивності діяльності включає індикатори: кількість контрольних заходів у розрахунку одного експерта, інспекцію, управління; обсяг перевірених коштів у розрахунку на одного експерта, інспекцію, управління; кількість перевірених об'єктів контролю у розрахунку одного експерта, інспекцію, управління.

Цифровізація податкової системи забезпечує виникнення комплексного ефекту економічного розвитку шляхом декількох чинників впливу. Збільшення обсягу податків створює додаткові можливості для фінансування соціальної та інфраструктурної сфери. Поліпшення податкового клімату забезпечує інвестиційну активність суб'єктів господарювання, у тому числі залучення іноземних інвестицій. Зниження адміністративних бар'єрів та витрат підприємницької діяльності та використання блокчейн-технологій відкривають перспективи для створення повністю прозорої та незмінної системи податкового обліку, де всі операції платників податків автоматично фіксуються у розподіленому реєстрі. Це створює умови прозорості функціонування для податкових органів та забезпечення захисту фінансової інформації. Використання такого інструменту, як смартконтракти, сприяє автоматизації процесу обчислення та сплати податків. Своєю чергою цифрова технологія Інтернету речей створює можливості для моніторингу виробничих процесів у режимі реального часу, що особливо актуально для контролю за виробництвом підакцизних товарів, дотриманням вимог валютного законодавства та запобіганням тіньовим операціям.

Висновки. Розвиток механізму цифрової трансформації податкової системи забезпечує формування нових напрямків підприємницької діяльності, а саме платформної економіки, цифрових фінансових послуг та інноваційних бізнес-моделей. Інтеграція податкових систем з іншими державними інформаційними системами забезпечує створення єдиного цифрового простору державних послуг, що підвищує ефективність управління в цілому. Надалі розвиток цифровізації та реалізація механізму цифрової трансформації податкової системи напряму залежать від можливостей використання технологій штучного інтелекту, розвитку квантових обчислень для роботи з великими масивами інформації, а також поширення впровадження платформ для автоматичного обміну податковою інформацією.

1. Павлютін Ю. М. Цифровізація системи податкового адміністрування: національний та іноземний досвід. *Правова позиція*. 2023. № 3 (40). С. 145–148. <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-3.28>
2. Цюцяк А. Л., Цюцяк І. Л., Цюцяк В. І. Цифровізація податкової системи: сучасний стан, проблеми та перспективи. *Галицький економічний вісник*. 2023. Том 83. № 4. С. 48-55. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.048
3. Андросюк Ю. Трансформація податкової системи України в умовах цифровізації. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2025. Вип. 24. С. 167-175. <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.17>
4. Пілат О. В., Дуравкін П. М. Цифровізація податкового адміністрування: ризики та переваги. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2025. № 10. С. 207–211. <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/45>
5. Криниця С. О. Цифрова трансформація податкової та митної систем: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15165120>
6. Сідельникова Л. П. Сучасні виклики та новітні асиметрії фіскального простору держави. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2024. Т. 1, № 20. С. 293–305. <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305>
7. Федорчак О. Є. Вплив цифровізації на ефективність податкових систем. *Академічні візії*. 2024. № 30. <https://doi.org/10.5281/zenodo.11486495>
8. How governments are expanding their tech toolboxes for tax collection. EY. URL: https://www.ey.com/en_sk/tax/how-us-tax-reformmay-carry-hidden-costs-for-workers
9. Digitization and International tax dispute resolution: a window of opportunity for BRITACOM / J. Li et al. Osgoode Legal Studies Research Paper. 2020. URL : https://digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=3802&context=scholarly_works

10. Nose M. Exploring the adoption of selected digital technologies in tax administration. *IMF Notes*. 2023. No 008. P. 1. <https://doi.org/10.5089/9798400258183.068/>

References

1. Pavliutin, Yu. M. "Digitalization of the Tax Administration System: National and Foreign Experience." *Pravova pozytsiia*, no. 3 (40), 2023, pp. 145–148, <https://doi.org/10.32782/2521-6473.2023-3.28>
2. Tsiutsiak, A. L., et al. "Digitalization of the Tax System: Current State, Problems, and Prospects." *Halyskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 83, no. 4, 2023, pp. 48–55, https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.04.048
3. Androsiuk, Yu. "Transformation of the Tax System of Ukraine Under Digitalization." *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Ekonomika*, vol. 24, 2025, pp. 167–175, <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2025.24.17>
4. Pilat, O. V., and P. M. Duravkin. "Digitalization of Tax Administration: Risks and Benefits." *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*, no. 10, 2025, pp. 207–211, <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2025-10/45>
5. Krynytsia, S. O. "Digital Transformation of Tax and Customs Systems: Foreign Experience and Prospects for Ukraine." *Aktualni pytannia ekonomichnykh nauk*, no. 9, 2025, <https://doi.org/10.5281/zenodo.15165120>
6. Sidelnikova, L. P. "Modern Challenges and Latest Asymmetries of the State's Fiscal Space." *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 1, no. 20, 2024, pp. 293–305, <https://doi.org/10.15330/apred.1.20.293-305>
7. Fedorchak, O. Ye. "The Impact of Digitalization on the Efficiency of Tax Systems." *Akademichni vizii*, no. 30, 2024, <https://doi.org/10.5281/zenodo.11486495>
8. "How Governments Are Expanding Their Tech Toolboxes for Tax Collection." *EY*, www.ey.com/en_sk/tax/how-us-tax-reformmay-carry-hidden-costs-for-workers.
9. Li, J., et al. "Digitization and International Tax Dispute Resolution: A Window of Opportunity for BRITACOM." *Osgoode Legal Studies Research Paper*, 2020, digitalcommons.osgoode.yorku.ca/cgi/viewcontent.cgi?article=3802&context=scholarly_works
10. Nose, M. "Exploring the Adoption of Selected Digital Technologies in Tax Administration." *IMF Notes*, no. 008, 2023, p. 1, <https://doi.org/10.5089/9798400258183.068>.

Дата подання: 29.07.2026

Дата прийняття до друку: 14.08.2026